

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної
діяльності

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ПАМ'ЯТКИ САКРАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ВОЛИНИ
підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Луцьк – 2025

Силабус освітнього компонента «Пам'ятки сакральної спадщини Волині» підготовки бакалаврського освітнього рівня

Розробник: Гаврилюк С. В., професор, завідувач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, доктор історичних наук, професор.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: (Надольська В. В.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності

протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(Гаврилюк С. В.)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 027 Музеєзнавство, пам’яткознавство	Рік навчання: 2-й Семестр: 3-й
ІНДЗ: є		Лекції: 10 год.
	Практичні (семінарські): 20 год.	
	Освітньо-професійна програма «Музейний менеджмент, культурний туризм»	Самостійна робота: 110 год.
	Освітній рівень бакалаврський	Консультації: 10 год.
Форма контролю: залік		
Мова навчання	українська	Навчальний план 2024 р. зі змінами 2025 р.

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППП: Гаврилюк Світлана Віталіївна.

Науковий ступінь: доктор історичних наук.

Вчене звання: професор.

Посада: професор, завідувач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності.

Контактна інформація: e-mail: romir1991@ukr.net ; тел. +38 (050) 438 73 04.

Дні занять: див. електронний розклад <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація курсу. Силабус освітнього компонента «Пам'ятки сакральної спадщини Волині» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти бакалаврського рівня. Він спрямований на вивчення різних видів пам'яток

сакрального (релігійного) мистецтва, зокрема, культової архітектури, живопису, скульптури, а також процесів розвитку сакрального мистецтва і формування музейних колекцій.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета освітнього компонента: формування у здобувачів вищої освіти знань з історії розвитку сакрального мистецтва України як складової частини сакральної спадщини людства; процесів колекціонування, створення приватних та музейних збірок; реставрації, збереження і популяризації сакральних пам'яток (іконографії, декоративно-ужиткового мистецтва, ін.).

Основні завдання вивчення ОК «Пам'ятки сакральної спадщини Волині»: оволодіти понятійно-термінологічним апаратом курсу, основними напрямками розвитку сакрального мистецтва на Волині, його типами і видами; вітчизняною та зарубіжною практикою використання сакральних пам'яток у профільних та музеезнавчих дослідженнях, фондovій, експозиційно-виставковій, культурно-освітній роботі музеїв; сформувати знання про унікальні зразки сакрального мистецтва Волині, які зберігаються в українських та зарубіжних музеях.

3. Soft skills. Вивчення освітнього компонента дозволить здобувачам освіти розвинути комунікативні та презентаційні навички (вміння створювати захоплюючі та змістовні розповіді про історію, архітектуру та духовне значення пам'яток, що є ключовим для екскурсorів, музейних працівників та освітян; готувати екскурсійні маршрути та виступи на наукових конференціях, вести дискусії, готувати презентації, ефективно взаємодіяти з місцевими громадами під час збору інформації); критичне мислення (здатність аналізувати історичні документи, архітектурні стилі та релігійні традиції, розрізняти факти та інтерпретації, а також оцінювати цінність і стан збереження об'єктів сакральної спадщини); повагу до культурного різноманіття та релігійних почуттів (розуміння і шанобливе ставлення до релігійних традицій та вірувань різних конфесій, представлених на Волині (православ'я, католицизм, протестантизм, юдаїзм тощо); культурний інтелект і толерантність (здатність розуміти історичний та культурний контекст, що стоїть за пам'ятками, і ставитися до них з належною повагою); навички дослідницької роботи (самостійно шукати інформацію, систематизувати її та проводити міні-дослідження з обраної теми); організаційні навички (**планувати й** організовувати польові дослідження, створювати віртуальні тури, розробляти туристичні маршрути); аналітичні здібності, уміння працювати в команді, самостійність та відповідальність.

4. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Консуль- тації	Форма контролю/бали
-------------------------------	--------	------	--------------------	--------------	-------------------	------------------------

1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Сакральне мистецтво: поняття, символи, види.						
Тема 1. Предмет і завдання ОК, наукова література.	7	2		5		ДС
Тема 2. Зміст понять «сакральне мистецтво», «сакральна спадщина».	8	2		6		ДС
Тема 3. Етапи і основні напрями розвитку сакрального мистецтва.	9	2		7		ДС
Тема 4. Види сакрального мистецтва.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 5. Твори релігійного мистецтва як художній і духовний феномен.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 6. Іконостас: історія розвитку, характеристика, місце і значення в християнському віровченні (на прикладі волинських пам'яток).	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 7. Фонд сакрального мистецтва Волинського краєзнавчого музею: формування, шляхи поповнення.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 8. Нерухомі об'єкти сакральної спадщини: вивчення, збереження, актуалізація.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 9. Перспективи дослідження і збереження сакральної спадщини в Україні.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Разом за змістовим модулем 1	84	6	12	60	6	36 балів
Змістовий модуль 2. Сакральна спадщина Волині.						
Тема 10. Волинь: історичний та сакральний контекст. Джерела до історії сакрального мистецтва Волині XII–XX ст.	11	2		8	1	ДС
Тема 11. Християнська культова архітектура Волині: загальна характеристика і особливості розвитку.	11	2		8	1	ДС
Тема 12. Монастирі Волині як осередки культури та духовності	11		2	9		ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 13. Сакральна спадщина етноконфесійних меншин краю	11		2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 14. Волинська школа іконопису: традиції та майстри. Холмська Чудотворна ікона Богородиці XII ст.	11		2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 15. Пам'ятки сакральної спадщини Волині в музейних збірках України. Роль музею Волинської ікони у вивченні, збереженні та актуалізації сакральної спадщини Волині.	11		2	9		ДС, УО, Р, ІРС / 6
Разом за змістовим модулем 2	66	4	8	50	4	24 бали
Робота на семінарських заняттях						60 балів (6 балів х

	10 занять)
Активна участь у роботі семінарських занять	6 балів
Відвідування і робота на лекційних заняттях	10 балів
Виконання завдань самостійної роботи	12 балів
ІНДЗ	12 балів
Усього годин/ балів	150 10 20 110 10 100 балів

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору, УО – усне опитування тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота здобувачів включає як повністю самостійне освоєння окремих тем дисципліни, так й опрацювання тем, які розглядаються під час аудиторної роботи. У ході самостійної роботи здобувачі вищої освіти опрацьовують та конспектують навчальну й наукову літературу, виконують завдання, спрямовані на закріплення знань і формування умінь та навичок, готуються до поточного і проміжного контролю з дисципліни.

№ теми	Види, зміст самостійної роботи
1	Опрацювати лекційний матеріал. Ознайомитися із запропонованою викладачем науковою літературою з вивчення ОК.
2	Скласти словник-довідник термінів і понять, які використовуються при вивченні ОК.
3	Підготувати реферат на тему: Павло Жолтовський – дослідник пам’яток сакрального мистецтва Волині (70-80-ті рр. XX ст.).
4	Підготувати історичну довідку на один з іконописних осередків Волині.
5	Опрацювати лекційний матеріал. Підготувати реферат про ікону «Волинської Богородиці» XIV ст. з Покровської церкви в Луцьку (збірка Національного художнього музею України): історію її написання, виявлення, особливості стилю, стан збереження.
6	Підготувати повідомлення на тему: Обстеженню храмів Волині на предмет виявлення і обліку пам’яток релігійного мистецтва, їх дослідження. Підготувати повідомлення про найдавніші ікони Волині, які зберігаються у збірці Рівненського обласного краєзнавчого музею.
7	Опрацювати монографію: Ковальчук Є. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки): Монографія. Луцьк : Волинські старожитності, 2013. 296 с.
8	Опрацювати статтю: Косаревська Р. О. Сакральна архітектура як відображення духовної та національної ідентичності в українській культурі. <i>Філософія та управління</i> . 2025. № 1 (5). С. 60–65.
9	Опрацювати лекційний матеріал. Запропонувати власні рекомендації щодо вивчення та

	збереження пам'яток сакральної спадщини Волині, шляхи співпраці з громадами щодо їх актуалізації.
10	Опрацювати лекційний матеріал. Підготувати реферати, присвячені дослідженням волинської ікони українськими вченими у 20-40-х роках XX ст. (С. Таранущенко, М. Біляшівський).
11	Опрацювати тему «Запровадження християнства і його культових атрибутів в Київській Русі».
12	Опрацювати наукові праці проф. В. Александровича, П. Ричкова, що стосуються сакральної спадщини Волині. Опрацювати тему: Пам'ятки культової архітектури національного значення в Луцьку.
13	Костел Св. Петра і Павла в Луцьку, римо-католицькі святині Олики, Любомля, Берестечка, ін. як об'єкти культурної спадщини Волині: вивчення, збереження, актуалізація.
14	Підготувати реферат про реставрацію Холмської Чудотворної ікони Богородиці реставратором А. Квасюком.
15	Опрацювати лекційний матеріал. Ознайомитися із змістом збірників наукових конференцій «Волинська ікона: дослідження та реставрація». Підготувати повідомлення по одній із статей, яка стосується вивчення та збереження сакральних пам'яток Волині.

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

Провести історико-краєзнавче дослідження пам'яток сакрального мистецтва в окремій місцевості, населеному пункті, церкві, приватній збірці, музеї (на вибір здобувача вищої освіти) і викласти у формі реферату. Обсяг – 8–10 сторінок формату А4. Максимальна оцінка – 12 балів. Враховується зміст, дотримання академічної доброчесності, технічних вимог, вміння представити результати дослідження аудиторії.

IV. Політика оцінювання

При вивченні освітнього компонента «Пам'ятки сакральної спадщини Волині» застосовується поточний та підсумковий семестрові форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями та під час дискусій при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях, у формі написання рефератів, виконання тематичних тестових завдань, підготовки ІНДЗ.

При вивченні освітнього компонента необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем курсу.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі підписання здобувачем вищої освіти індивідуального плану обов'язковим є виконання індивідуальних завдань згідно зі встановленим викладачем графіком. Високо оцінюється прагнення здобувачів вищої освіти: регулярно відвідувати заняття; плановірно та систематично засвоювати навчальний матеріал; активно працювати на лекційних і семінарських заняттях, брати участь в обговоренні дискусійних питань; повною мірою долучатися до активних форм навчання; відпрацьовувати пропущені семінарські заняття. Недопустимими є: пропуски з неповажних причин та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (окрім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати усі навчальні завдання, завдання підсумкового контролю. У разі використання ідей, тверджень, відомостей при виконанні усіх завдань, передбачених силабусом, необхідно у формі посилань вказувати на джерела інформації. Дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дотримуватись положень «Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки».

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття з поважних причин та надав підтверджуючий документ, на консультаціях він має право відпрацьовувати пропущені заняття (усно або у формі тестування) та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Пропущені з поважних причин заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

Консультації здобувачам вищої освіти надаються: на кафедрі згідно графіку; онлайн через Університетський портал – Office 365, за допомогою Viber чи електронної скриньки (за попередньою домовленістю з викладачем).

Результати навчання, здобуті здобувачем освіти шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації. Порядок та процедура визнання регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки». Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн-освіта, професійні стажування та ін.), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені силабусом навчальної дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або під час вивчення ОК (але не пізніше

початку останнього місяця навчання, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання).

Загалом оцінювання здобувачів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі Українки». Максимальну кількість балів (100) можна набрати упродовж семестру за результатами виконання усіх видів робіт, які передбачені силабусом:

1. Робота на семінарських заняттях (максимум 60 балів – 5 балів x 12 занять).
2. Активна участь у роботі семінарських заняттях (максимум 6 балів).
3. Відвідування і робота на лекційних заняттях (максимум 12 балів).
4. Виконання завдань самостійної роботи (максимум 10 балів).
5. Виконання ІНДЗ (максимум 12 балів).

V. Підсумковий контроль

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи упродовж семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач фіксує у відомості суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу.

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Яке місце посідає волинська ікона в культурній спадщині України?
2. Які періоди пройшла в своїй еволюції волинська ікона?
3. У чому особливості творів волинської школи іконопису?
4. Поясніть поняття «ікона», «іконостас», «іконографія», «іконопис», «іконологія».
5. Кого з українських і зарубіжних дослідників волинської ікони ви знаєте?
6. Хто з відомих українських мистецтвознавців брав участь у наукових експедиціях по обстеженню храмів Волині на предмет виявлення і обліку пам'яток релігійного мистецтва, їх дослідження?

7. Хто провів першу атрибуцію пам'яток волинського іконопису?
8. Які ви знаєте найдавніші ікони волинського походження?
9. Розкажіть про історію Чудотворної ікони Холмської Божої Матері XII ст.
10. Діяльність реставратора Анатолія Квасюка.
11. В якому храмі на Волині знаходилась ікона Волинської Богоматері XIV ст. і де вона зберігається зараз? Історія її написання і виявлення.
12. Які музеї в Україні мають колекції волинських ікон? Охарактеризуйте їх збірки.
13. Коли і яким чином були сформовані музейні збірки волинського іконопису?
14. Які є види писемних джерел до історії іконопису Волині XI–XVIII століть?
15. Який літопис є джерелом до історії релігійного малярства Волині княжого періоду?
16. Яких волинських іконописців ви знаєте?
17. Які твори іконописця Йова Кондзелевича ви знаєте?
18. В яких монастирях на Волині служив і працював іконописець Йов Кондзелевич?
19. Які матеріально-технічні особливості волинської ікони?
20. Який шлях збереження пам'яток іконопису?
21. Назвіть дослідників і реставраторів волинської ікони.
22. Охарактеризуйте колекцію волинського іконопису у фондах Волинського краєзнавчого музею.
23. Експозиція якого музею в Україні присвячена виключно волинській іконі?
24. Коли було відкрито Музей волинської ікони в Луцьку? Основні форми роботи музею у XXI ст.
25. Яка ікона була присутня на полі Берестецької битви в червні 1651 року?
26. Про яку ікону писав у своїй книзі Холмський єпископ Яків Суша?
27. Хто ввів термін «волинська ікона» у наукову літературу?
28. Які наукові зібрання з дослідження волинської ікони ви знаєте і де вони відбуваються щорічно?
29. Які чудотворні ікони Волині ви знаєте? Де вони знаходяться.
30. Кого з сучасних волинських іконописців ви знаєте? Які храми вони розписали?
31. Ікона – це культовий предмет чи пам'ятка мистецтва? Думку обґрунтуйте.
32. Охарактеризуйте пам'ятки культової архітектури Княжої доби.
33. Сакральне мистецтво: поняття і види.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
----------------	---------------------

90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література:

1. Александрович В. Волинське малярство XIV століття. *Волинський музейний вісник*: Наук. зб.: Вип. 13. / Департамент культури, молоді та спорту Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. музеєзнавства, пам'яткознавства та інформ.-аналіт. діяльн. ВНУ імені Лесі Українки; упоряд. Є. І. Ковальчук. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2023. С. 65–84.

2. Александрович В. Фрески у вівтарі церкви Святого Миколая Милецького монастиря. *Волинський музейний вісник*. Наук. зб.: Вип. 12 / Упр-ня культури з питань релігій та національностей Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. музеєзнавства, пам'яткознавства та інформ.-аналіт. діяльності ВНУ імені Лесі Українки; упоряд. Є. І. Ковальчук. Луцьк : Б. в., 2022. Вип. 12. С. 72–79.

3. Александрович В. Фрагменти двох костельних вівтарів перших десятиліть XVII століття із церков Різдва Богородиці в місті Камінь-Каширський та Святого Миколая в селі Борочиче. *Волинський музейний вісник*. Наук. зб.: Вип. 12 / Упр-ня культури з питань релігій та національностей Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. музеєзнавства, пам'яткознавства та інформ.-аналіт. діяльності ВНУ імені Лесі Українки; упоряд. Є. І. Ковальчук. Луцьк : Б. в., 2022. Вип. 12. С. 80–114.

4. Гаврилюк С. Пам'яткоохоронна діяльність в Україні: виклики сьогодення. *Старий Луцьк. Науково-інформаційний збірник*. Випуск XVI. Луцьк : «Терези», 2020. С. 227–239.

5. Гаврилюк С., Гаврилюк О. Український зодчий В. Леонтович і дерев'яна сакральна архітектурна спадщина Волині. *Минуле і сучасне Волині і Полісся. Любешівщина в історії України і Волині*. Науковий збірник. Випуск 68. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, Луцьк–Любешів. Упоряд.: Г. Бондаренко, О. Кух, А. Силук, А. Шваб, С. Чибирак. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. С. 420–423.

6. Гаврилюк С. В., Гаврилюк О. Н. Характерні особливості нерухомої спадщини західних областей України. *Регіональні особливості нерухомих пам'яток України* [Монографія] / кол. авт.: Бичковська Г. М., Гаврилюк О. Н., Гаврилюк С. В. [та ін.]; під заг. ред. Л. О. Гріффена, О. М. Титової: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2017. С. 173–199.

7. Ковальчук Є. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки): Монографія. Луцьк : Волинські старожитності, 2013. 296 с.
8. Косаревська Р. О. Сакральна архітектура як відображення духовної та національної ідентичності в українській культурі. *Філософія та управління*. 2025. № 1 (5). С. 60–65.
9. Котляр Ю. В. Сакральна історія України : метод. рек. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 36 с.
10. Міщенко О. В. Сакральна спадщина України: класифікація та просторовий аналіз. *Український географічний журнал*. 2023. № 4(124). С. 45–53.
11. Логвин Г. Н. Монументальне мистецтво, іконопис, книжкова мініатюра. *Історія української культури: в 5 т.* Т. 1. Київ : Наукова думка, 2001. 1134 с.
12. Рожко В. Українське православне церковне мистецтво Волині (IX–XX ст.). Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. 326 с.